

شانس شغل یابی

بر اساس داده‌هایی تازه، علاوه بر کسانی که در پی یافتن شغل جدید دست به مهاجرت می‌زنند، بخشی از مهاجران هم شاغلانی هستند که در جست‌وجوی کار بهترند

گزارش

ترک‌دیار کردن و مهاجر شدن رویای بسیاری از مردم جهان است. در روزی مرزها، عالمان و عاملان سیاست روز به‌روز عرصه را بر سیل مهاجران گریزان از جنگ و ناآرامی و بی‌ثباتی تنگ و تنگ‌تر می‌کنند و خبرهایی هم که از گوشه و کنار جهان درباره مهاجرت به گوش می‌رسد، تکان دهنده‌تر از قبل‌اند. پدیده‌ای اجتماعی و اقتصادی که البته تنها

شغل، عامل اصلی مهاجرت ایرانیان در داخل کشور

بر اساس داده‌های مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت کار که از نتایج آمارگیری سال ۹۷ نیروی کار به‌دست آمده، جمعیت مهاجر کشور از ابتدا تا انتهای سال گذشته ۷۱۱ هزار و ۱۵۴ نفر بوده که ۵۸۸ هزار و ۳۱۲ نفر در نقاط شهری و ۱۲۲ هزار و ۸۴۱ نفر در نقاط روستایی ساکن شده‌اند. طبق داده‌های این مرکز از توزیع برآورد نسبی مهاجران بر اساس علت تغییر محل اقامت قبلی، بیشترین علت مهاجرت جمعیت شاغل در سال ۹۷، به ترتیب «جست‌وجوی کار»، «پیروی از خانوار» و «جست‌وجوی کار بهتر» بوده به‌طوری که انگیزه ۱۰ درصد مهاجرت‌ها جست‌وجوی کار بوده و ۶/۵ درصد افراد نیز با هدف پیدا کردن کار

بهتر دست به مهاجرت در درون مرزهای کشور زده‌اند. اگرچه بیشترین دلیل مهاجرت‌های صورت گرفته با ۵۲/۸ درصد به‌دلیل «پیروی از خانوار» بوده، یافته‌های وزارت کار نشان می‌دهد، مهاجران بسته به اینکه در سن فعالیت اقتصادی بوده‌اند یا اینکه دارای وضعیت شغلی ثابت بوده‌اند یا خیر، از منطقه‌ای به منطقه دیگر جابه‌جا شده‌اند. یعنی علاوه بر کسانی که در پی یافتن شغل جدید دست به مهاجرت زده‌اند، بخشی از شاغلان هم به مهاجرت روی آورده‌اند. طبق این گزارش، در سال گذشته ۴۲/۶ درصد مهاجران از نظر اقتصادی فعال بوده‌اند که از این تعداد ۷۷/۳ درصد آن‌ها قبل از مهاجرت هم شغل داشته‌اند. بر حسب وضع فعالیت نیز داده‌ها حاکی از آن است که ۳۵ درصد مهاجرت‌ها در میان افراد در سن فعالیت اقتصادی (شاغل و بیکار)، به یافتن شغل ارتباط داشته است. جالب این است اگرچه در مجموع مهاجرت‌های صورت گرفته، پیروی از خانوار با ۵۲/۸ درصد بیشترین سهم را در ترجیح افراد به مهاجرت داشته، اما تنها ۱۷/۶ درصد از مهاجران در سن فعالیت اقتصادی به‌دلیل پیروی از خانوار به نقطه دیگری نقل مکان کرده‌اند. آمارهای مرتبط با شاخص جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر شاغل که دست به مهاجرت زده‌اند نیز حاکی از آن است که ۴۹/۱ درصد افراد یا به‌دلیل جست‌وجوی شغل یا دستیابی به شغل بهتر یا انتقال شغلی، از شهر یا روستای

خود به نقاط دیگری رفته‌اند. این شاخص درباره بیکاران در سن فعالیت اقتصادی نیز بدین صورت است که تنها ۲۶ درصد افراد به‌دلیل مرتبط با شغل، نقل مکان کرده‌اند. بررسی روند مهاجرت‌های شغلی دو سال اخیر نیز نشان می‌دهد، هم‌زمان با افزایش مهاجرت‌های داخلی، جابه‌جایی‌های شغلی نیز رو به رشد بوده است. به این صورت که شاخص جست‌وجوی کار از عدد ۹/۷ درصد در سال ۹۶ به ۱۰ درصد در سال گذشته افزایش یافته، اما از آن طرف تعداد افرادی که در جست‌وجوی کار بهتر بوده‌اند یک درصد کمتر شده و از ۷/۵ درصد به ۶/۵ درصد رسیده است. در مقابل املی این دو سال، مهاجرت‌هایی که به علت انتقال شغلی بوده، از ۴/۶ درصد به ۳/۹ درصد کاهش یافته است.

دگرگونی‌های ساختاری و رشد جابه‌جایی‌ها

در سالیان اخیر مهاجرت‌های با انگیزه‌های مرتبط با شغل و معیشت جای خود را در بسیاری از تحلیل‌ها باز کرده‌اند. تحلیل‌هایی که برای تشریح پدیده مهاجرت و علل و عوامل موثر بر آن، از تکیه صرف به مفاهیمی چون جاذبه و دافعه مبدأ و مقصد دوری می‌کند و در عوض به کاوش منافع اقتصادی و اجتماعی مهاجرت در ابعاد خرد می‌پردازد. بررسی آمار و داده‌های جمعیتی نشان می‌دهد که در چند دهه گذشته جمعیت ایران نیز از نظر پراکنش جغرافیایی تحولات چشمگیری به خود دیده که رشد بالای مهاجرت از روستاها یکی از بارزترین مصداق‌های آن است. گو اینکه بر اساس آخرین نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۹۵ از جابه‌جایی مهاجران، در پنج سال گذشته چهار میلیون و ۳۰۱ هزار نفر در داخل مرزهای کشور مهاجرت کرده‌اند که ۷۳۶ هزار نفر آن‌ها به روستاها رفته‌اند و ۳ میلیون و ۵۶۵ هزار نفر هم مقاصد شهری را انتخاب کرده‌اند. به عبارت دیگر، میزان مهاجران وارد شده به شهرها ۸۲/۸ درصد کل مهاجرت‌ها را تشکیل داده و از آن‌سو، روستاها مقصد ۱۷/۱ درصد مهاجرت‌ها بوده است. تحلیل کیفی ماهیت مهاجرت و ارتباط آن با انگیزه‌های مهاجران نیز

محدود به رفتن از یک کشور به کشور دیگر نیست و اگر دقیق‌تر شویم، جابه‌جایی‌های جمعیتی درون مرزی نیز گستره، مکانیزم و حال‌وهوای خاص خود را دارند. مهاجرت‌هایی که عموماً با انگیزه‌های اقتصادی و از شهرها و روستاهای کمتر توسعه‌یافته شروع می‌شوند و مقصدشان هم مناطق بر‌خور‌دار تر در شهرها و مناطق ثروتمندتر و ظرفیت‌دار تر است. در میان

در نوع خود جالب است. طبق داده‌های مرکز آمار، بیشترین گرایش به مهاجرت در میان گروه‌های سنی ۲۵ تا ۲۹ سال بوده که احتمالاً با جست‌وجوی شغل ارتباط دارد. همچنین در میان گروه‌های سنی، بیشترین فراوانی مهاجرت مربوط به گروه‌های سنی ۲۰ تا ۵۰ سال است که ۷۴ درصد آن‌ها به دلایلی از جمله جست‌وجوی شغل به مناطق دیگر نقل مکان کرده‌اند. گروه‌های جمعیتی اغلب به‌دلایلی مولفه‌هایی همچون نابرابری در توزیع ثروت و امکانات و با انگیزه‌هایی نظیر جست‌وجوی شغل و به‌دست آوردن سطح رفاه بالاتر و فرصت‌های مناسب‌تر به مناطق بهتر روانه می‌شوند و این، بیش از پدیده‌ای صرفاً جمعیتی است.

متد تحلیل پدیده مهاجرت

اگر بخواهیم به‌صورت مشخص‌تر این سوال را از خودمان پرسیم که چرا پی مهاجرت چیست، چند نکته را باید به‌خاطر داشته باشیم. نخست اینکه سطوح تحلیل اقتصادی به مهاجرت به‌مثابه مکانیزمی برای توزیع مجدد نیروی کار نظر می‌افکنند و بر این پیش‌فرض استوارند که مهاجرت عمدتاً به‌دلیل نبود فرصت شغلی مناسب و در آمد انتظاری مناسب رخ می‌دهد. در دیدگاه‌های اجتماعی‌تر بدون آنکه از نقش عوامل اقتصادی در شکل‌گیری جریان مهاجرتی غفلت شود، به انگیزه‌هایی چون تحمل نکردن شرایط زیسته در مناطقی که دستخوش تحول رده‌اند، تحصیلات، تشکیل خانواده، نزدیکی‌های فرهنگی و نظایر آن پرداخته می‌شود. در این دیدگاه بیشترین وزن در مهاجرت‌هایی با انگیزه اولیه جست‌وجوی کار، در اختلاف سطح زندگی دو محیط مبدأ و مقصد نهفته است که مهاجران را در جست‌وجوی رفاه نسبی به‌سوی شهرها می‌کشاند. به بیان ساده‌تر، در هر دو دیدگاه بالا، فقر عامل اصلی مهاجرت شمرده می‌شود که گروه‌های ران‌انتخاب کرده‌اند. به عبارت دیگر، میزان وای می‌دارد جلای وطن کنند. چار چوب نظری برای تبیین وضعیت اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی گروه‌های مهاجر در جست‌وجوی شغل نیز تقریباً همین‌گونه و به‌طور مشخص‌تر از اقتصاد غیررسمی تا

جنبه‌های گسترده این نوع دوم جابه‌جایی‌ها، مهاجرت‌های کاری، کم‌وبیش به یکی از ویژگی‌های بارز جمعیتی ممالک در حال توسعه از جمله ایران بدل شده است. گزارشی که وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی اخیراً منتشر کرده، نشان می‌دهد اشتغال، مهم‌ترین عامل مهاجرت ایرانیان در یکی، دو سال گذشته بوده است.

بازار کار نخستین و دومین رویکرد معیشتی در نوسان است. به این معنا که کارجویان از وضعیت نخستین که ایده‌آل است و قاعدتاً باید دستمزدهای مکفی دریافت کنند، تامین شغلی مناسب و امکان پیشرفت و ترفیع شغلی داشته باشند، محروم‌اند و به همین دلیل در جست‌وجوی بازار کار ثانویه، به مهاجرت دست می‌زنند یا اینکه وارد حوزه‌های خارج از اشتغال منظم می‌شوند. در رویکرد معیشتی، اما دارای‌های افراد شامل سرمایه‌های طبیعی، فیزیکی، انسانی، اجتماعی و مالی، ملاک قرار می‌گیرد و از این رهگذر نشان داده می‌شود که بالا بردن هر یک از این سرمایه‌ها از طریق مهاجرت شغلی، چگونه منجر به بهبود سطح معیشت و رفاه افراد می‌شود. از نظر ما، تحلیل بینابین و کارساز برای گزارش مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت کار، معطوف به رویکرد معیشتی است.

رابطه مثبت مهاجرت شغلی و افزایش دارای خانوار

در رویکرد معیشتی، مهاجرت به‌عنوان شیوه‌ای منطقی برای ارتقای سطح معیشت گروه‌های کار جوان‌گرفته می‌شود که با پذیرش آثار مثبت آن، کارایی‌های مهاجرت را با وضعیت ناحیه‌ای که مهاجرت از آن اتفاق می‌افتد، صورت‌بندی می‌کند. این راهبرد در حقیقت انتخاب آگاهانه و راهبردی از ترکیب فعالیت‌های خانوارها و اعضا برای بقا، امنیت و بهبود معیشت است و این‌گونه توضیح داده می‌شود که با افزایش میزان مهاجرت‌های شغلی، دارای‌ها و در نتیجه بهبود معیشت خانوارها افزایش می‌یابد. در همین رابطه، محمد سلمانی، عضو هیئت‌علمی دانشگاه تهران، می‌گوید: «با این نگاه مهاجرت کاری، روشی برای متنوع کردن درآمد، اطمینان‌بخشی و بهبود ملموس معیشت خانوارها تلقی می‌شود.» سلمانی با تأکید بر اینکه سرمایه‌های فیزیکی، انسانی و مالی در میان خانوارهای مهاجر بالاتر از بقیه است، می‌افزاید: «همان‌گونه که سرمایه کلی در میان افرادی که برای یافتن شغل مهاجرت کرده‌اند از دیگران بیشتر است. یعنی می‌توان این‌گونه بیان کرد که مهاجرت اثر مثبتی بر

مسعود شاه‌حسینی
تدوین و تنظیم

بالا رفتن دارای‌های معیشتی دارد و کاهش فقر و کاهش آسیب‌پذیری خانوارها در دو وضعیت بازار نخستین و ثانویه را ممکن می‌کند.» به گفته سلمانی، دیدگاه‌هایی که معتقدند، مهاجرت موجب پیامدهای منفی در مبدأ و مقصد می‌شود، نیازمند بازنگری هستند. وی خاطر نشان می‌کند: «گرچه در رویکردهای تحلیلی بینابین، نگرش ساختاری به علل و عوامل مهاجرت و محدودیت‌های مهاجران در مبدأ و مقصد مهاجرت، غالب است، باید بدانیم که کارکرد مهاجرت برعکس آنچه اغلب فکر می‌شود نه‌تنها منفی نیست، بلکه آثار مثبت آن بر دارای‌های سرمایه‌ای خانوارها مشهود و انکارناشدنی است.» سلمانی معتقد است، در شرایطی که محیط مبدأ محدود و پاسخ‌گوی نیازهای افراد نباشد، افراد دست به مهاجرت می‌زنند و در این شرایط مهاجرت نقشی مهم در بهبود معیشت خانوارهای مهاجر فرست دارد.

محمد سلمانی:
گرچه در رویکردهای تحلیلی بینابین، نگرش ساختاری به علل و عوامل مهاجرت و محدودیت‌های مهاجران در مبدأ و مقصد مهاجرت، غالب است، باید بدانیم که کارکرد مهاجرت برعکس آنچه اغلب فکر می‌شود نه‌تنها منفی نیست، بلکه آثار مثبت آن بر دارای‌های سرمایه‌ای خانوارها مشهود و انکارناشدنی است.

یادداشت
O P I N I O N

علی حیدری

عضو و نایب رئیس هیئت‌مدیره سازمان تامین اجتماعی

معامله‌برد-دولت با مولدسازی دارایی‌ها

اگرچه کسری بودجه دولت بیماری مزمن چندین دهه کشور است و به امری روتین و سنواتی مبدل شده، اما این پدیده در سال جاری به سبب بحث تحریم‌ها و حصر اقتصادی و... تشدید شده است، از سوی دیگر روند تولید و انباشت بدهی‌های دولت به سازمان تامین اجتماعی طی سال‌های اخیر شدت و فزونی بیش از حدی به خود گرفته است و رقم پانزده هزار میلیارد تومانی بازپرداخت دولت طی سه سال اخیر که به‌تازگی از سوی مجلس و دولت اعلام شده است، در قیاس با روند تولید و انباشت سالانه اصل بدهی‌های دولت به سازمان تامین اجتماعی (فارغ از متفرعات آن) رقم ناچیزی است. مضافاً اینکه اثرات بحران تحریم و حصر اقتصادی بر سازمان تامین اجتماعی مضاعف و دوچندان است که از یک طرف باعث کاهش ورودی‌ها و منابع بیمه‌ای (حق بیمه بیمه‌شدگان جاری و جدید) و از طرف دیگر باعث افزایش خروجی‌ها و مصارف (مستمری‌بگیران و مقرری‌بگیران جدید) سازمان تامین اجتماعی می‌شود و عدم پرداخت سهم‌الشركة دولت از حق بیمه‌های جاری (صرف‌نظر از بدهی‌های معوقه) این سازمان را در شرایط عادی و پس‌ابرجام هم دچار مشکل نقدینگی کرده بود تا چه رسد به شرایط نابرجام (پسانابرجام یا برجام نابرجام) لذا با توجه به احکام قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر الزام دولت به بازپرداخت سالانه حداقل ۲۰ درصد از بدهی‌ها در هر سال از اجرای برنامه و احکام قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور بایستی راهکارهای متناسبی برای تحقق اهداف این احکام اندیشیده شود. خوشبختانه اخیراً بر اساس پیشنهاد دولت و تصویب شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا، چند راهکار جبران کسری بودجه دولت تعیین شده که نه‌تنها می‌تواند برای تسریع و تسهیل در بازپرداخت بدهی‌های بیمه‌ای دولت به سازمان تامین اجتماعی به کار گرفته شود، بلکه می‌تواند اثرات مثبتی برای دولت نیز داشته باشد و یک شرایط برد-برد را برای دولت و سازمان تامین اجتماعی فراهم آورد، راهکارهای مصوب و ابلاغی به‌شرح زیر است:

الف- واگذاری و مولدسازی دارایی‌های دولت

ب- حساب ذخیره ارزی، فروش اوراق مالی مازاد بر قانون بودجه

ج- برداشت از حساب مخصوص نزد صندوق توسعه ملی

صرف‌نظر از اینکه بر اساس قانون تامین اجتماعی مصوب سال ۱۳۵۴ مطالبات سازمان تامین اجتماعی جزء «دین ممتاز» بوده و بایستی در اولویت بازپرداخت قرار گیرد، با توجه به شرایط حاد و شکننده مدیریت نقدینگی سازمان تامین اجتماعی، لازم است هرچه سریع‌تر تعهد دولت محترم از راهکارهای مندرج در بندهای «ب» تا «ج» برای تادیه مطالبات سازمان تامین اجتماعی بهره بگیرد علاوه بر این، به‌نظر می‌رسد استفاده از راهکار مندرج...